

A következő három írás — Király Pál, dr. Sali Emil és Rakoneczay Zoltán tanulmányai — előadásként hangzottak el azon, az 1879. évi erdőtörvény évfordulójának tiszteletére rendezett ünnepségen, amelyről lapunk tavalyi 11. számában, az „Egyesületi Közlemények” között adtunk hírt és a közlést előre jeleztük.

634.0.902

ELSŐ MODERN ERDŐTÖRVÉNYÜNK TÖRTÉNELMI ELŐZMÉNYEI I. RÉSZ

KIRÁLY PÁL

Joggal merülhet fel a kérdés: miért tulajdonítunk még egy évszázad elmúltával is olyan nagy jelentőséget egy száz év előtti jogi aktusnak, hogy ünnepi külsőségek között tisztelgünk emléke előtt?

A kérdésre helyes választ adni csak úgy tudunk, ha folyamatában és az összefüggéseket is figyelembe véve vizsgáljuk az erdőtörvény létrejöttét és következményeit.

A történelmi előzményeket szemügyre véve azt tapasztalhatjuk, hogy az erdővel, illetve az erdőgazdálkodással kapcsolatos központi intézkedések szinte egyidősek állami létünkkel. Utalhatok itt az államalapítással csaknem egyidejűleg létrehozott *erdőispánságokra*, a *királyi erdőóvók* intézményére, majd a további századok során a királyi és állami főtisztviselői oklevelekben egyre gyakrabban felbukkanó erdészeti tárgyú rendeletekre, mint amilyen például a *Zsigmond királyunk által, 1426-ban kiadott szabályozó rendelet*, vagy a *Miksa király által 1565-ben kibocsátott erdőpátens, a híres „Constitutio Maximiliana”*.

Az erdők helyzete a XVIII. század derekán

Témák szempontjából azonban csak a XVIII. század társadalmi-gazdasági viszonyai vizsgálatának van behatóbb, közvetlen jelentősége. A 150 évig tartó török uralom és a kurucháborúk lezajlása után *ebben, a viszonylag békés évszázadban vett nagyobb lendületet a demográfiai, gazdasági, majd kulturális fejlődés hazánkban. Az ország újjáépítése, a városiasodás megindulása sok fát igényelt.* Ugyanakkor megindult a *mezőgazdaság fejlődése is*, mert a kuszált birtokviszonyokat rendezték, a népesség szaporodása és az európai külkereskedelemben való bekapcsolódásunk pedig konjunkturális helyzetet teremtett az élelmiszertermelés számára. Ez egyrészt erdőterületeknek mezőgazdasági területté átalakításával (vagyis erdőirtásokkal), másrészt pedig az erdei állattartás (legeltetés, makkoltatás) kiterjesztésével, az erdei takarmánygyűjtés fokozásával járt, ami kedvezőtlenül hatott az erdők állapotára, elsősorban azok termeszeterősejére.

Fokozta a fafogyasztást a prekapitalista iparosodás, különösen a bányászat és kohászat fejlődése is, ami az uralkodó, Mária Terézia császárnő merkantilista politikájából is következett. Mint ismeretes, ennek lényege az országon belül a nemesfémkészletek növelése, felhalmozása, országon kívül pedig a külkereskedelmi aktívum fenntartása. Ez utóbbi a XVIII. században nem utolsósorban

a fahamuból előállított, ún. hamuzsír, vagyis egy bepárolt bázikus vegyület nagyarányú exportját jelentette a fejlettebb, iparosodó nyugati országok irányában, és aminek mérhetetlenül sok, értékes erdőnknek az elhamvadása volt a velejárója.

A legnagyobb faigénylő azonban a birodalmi hadsereg volt, amely Európa számos frontján küzdött a virágzásának zenitje felé közelgő Habsburg-birodalomnak uralkodó európai nagyhatalommá tételéért, sőt akkori értelemben vett világhatalommá tételének illúziójáért. A fegyverzet és felszerelés biztosítása nemcsak az arany- és ezüstpénzverdékre rótt nagy feladatot, de még inkább a fémiparra és kohászatra, a lőporgyártásra, a bőriparra stb., azon keresztül pedig a faszén és cserzőanyag, bányafa és más erdei termékek termelésére. Azt se feledjük, hogy a török birodalom határa részben még a múlt században is megegyezett Erdély délkeleti határával, és a magyar közgondolkodásból, az örökre kitörölhetetlen nyomot hagyott török veszély még nem múlt el véglegesen. A katonai határőrvidékek funkciójának biztosítása erdészeti jellegű intézkedéseket is kívánt. Nem véletlen tehát, hogy elsősorban az udvari haditanács és a hadsereg fővezérsege ösztönözte az uralkodót, hogy adjon ki intézkedést egyrészt a bányáknak és kohóknak hosszú távon is biztonságos fcellátása érdekében, másrészt (stratégiai okokból) az ország pusztasággá vált középző—déli részeinek beerdősítése érdekében. A Kárpát-medencében a XVIII. és XIX. században uralkodó abszolút fabősségen belül ugyanis az egykori iratok bizonyossága szerint kétségtelenül jelentkezett relatív, lokális fahiány a nagyobb városok, ipartelepek és vízi utak mentén (mint amilyen a Vág, a Garam, a Tisza, a Szamos és a Maros volt).

A szabályozás első kísérletei

Ilyen előzmények után jelent meg számos helyi törvényhatósági intézkedés mellett a kor legismertebb és legjelentősebb szakmai rendelete, a Mária Terézia királynő által, 1769 decemberében kibocsátott, „erdőrendtartás” (Holz- und Waldordnung), teljes magyar elnevezésével: „A fáknak és erdőknak neveléséről, és megtartásáról való rendelés”. Ezt a rendeletet valamennyi vármegyei törvényhatóság és nagyobb erdőbirtokos megkapta.

Az Erdőrendtartás 55 pontban foglalta össze a kor legjobb szakmai ismereteit, illetve az erdőgazdálkodással kapcsolatban ezeken alapuló legfelsőbb elhatározást. 1770-ben könyv alakban is megjelent magyar nyelven. Tartalma még mai szemmel olvasva is meglepően korszerű. Szó van benne az erdők felméréséről, a fakitermelésnek szabályos térszakozáson és fafajonként meghatározott vágásfordulón alapuló szabályozásáról, természetes és mesterséges vágásfelújításról, gyorsan növvő fajokkal végzett erdőtelepítésről, a megtermelt és a kitermelt faanyaggal való takarékos gazdálkodásról, műszaki kérdésekről, az erdei károk megelőzéséről és még egy sor olyan kérdéssről, amelyek változatlanul az erdőgazdálkodás alapelvei, illetve legfontosabb feladatai közé tartoznak napjainkban is. Az anyja halála után trónra lépő II. József császár csaknem szó szerint azonos Erdőrendtartást adott ki 1781-ben Erdély számára.

A történelmi tapasztalatok azt mutatják, hogy ezek a gondosan kidolgozott és a kor szakmai színvonalán álló rendeletek nem gyakoroltak komoly hatást a hazai erdőgazdálkodás menetére, bár a nyumukban jelentkező nagyszámú okirat azt bizonyítja, hogy a lúdtollpercegtetőket alaposan megmozgatták.

A gyenge hatás oka abban keresendő, hogy a gazdasági és azon keresztül a polgári társadalmi haladás útját egyengető királyi szándék megtört az ősi

kiváltságokat biztosító feudális jogok, a rendi alkotmány védelmének bástyáján. Mária Terézia és II. József a maga módján felvilágosult uralkodó volt még akkor is, ha haladó, a fejlesztést szolgáló eszméit királyi módszerekkel igyekezett valóra váltani (ezért is nevezi a történelemtudomány ezt a korszakot *felvilágosult abszolútizmusnak*). A kelet- és nyugat-európai fejlődés közötti időbeli eltolódás már ekkor megmutakozott. A Mária Terézia-féle Erdőrendtartás nem is volt törvény, a jogszabályok elemi feltételeivel sem rendelkezett, inkább csak uralkodói ajánlás volt. Pl. be nem tartás esetére csak fenyegetéseket tartalmazott itt-ott, de konkrétan meghatározott szankciókat nem.

A XVIII. századot egy rendkívül jelentős nemzetközi esemény zárta: a franciaországi nagy polgári forradalom, amely halálos sebet ütött a feudalizmus európai rendszerén. Eszméi gyorsan eljutottak a kontinens országaiba, így hazánkba is. Az elvetett mag azonban egyelőre sivár talajba hullott, hiába öntözték bőven vérükkel Budán az eszme magyarországi képviselői. A hazai feudalizmus erejét tükrözte a nevezetes tollvonás is, amellyel II. József császár halálos ágyán, 1790-ben, kénytelen volt valamennyi Magyarországra vonatkozó rendeletét visszavonni. Ez a történelmi jelenség is bizonyította, hogy *az ekkor még roppant erős magyar rendi ellenállást lehetetlen volt felülről jövő reformokkal megtörni*, még ha legfelsőbb helyről erednek is azok. Ezek az események és az a körülmény, hogy a forradalmi eszméket Európa-szerte szétvivő napóleoni csapatok csak nagyon rövid időre és szűk felületre korlátozott kontaktust tudtak teremteni az országgal, a polgári fejlődés radikális megindulását fél évszázadra elodázta hazánkban. Ez a történelmi fáziseltolódás azután végigvonult a magyar történelem további menetén, és tulajdonképpen szinte napjainkig érezte hatását.

A szakmai értelmiség kialakulása

A polgári átalakulás azonban, ha lassan is, de a XIX. század első felében mégis megindult hazánkban. A napóleoni háborúval járó kontinentális zárlat piaci konjunktúrát eredményezett, amelyet azután egy depresszió követett. Mind a fellendülés, mind a válság élesen rávilágított a hazai termelőerők elmaradott állapotára, amelyek képtelenek voltak alkalmazkodni a változó piaci helyzethez és ez felgyorsította a XVIII. században megindult folyamatokat, elmélyítette hazai földön is a feudalizmus válságát.

A század első felének történelmi menete, a reformkor nemzedékének derekas munkássága teljesen közismert. Történetünk szempontjából az események tömegéből ki kell emelni egy nagyon lényeges mozzanatot. *Ez a természettudományos gondolkodás terjedése és a nyugat-európai ipari forradalom nyomán a szakoktatás kifejlődése, majd annak következtében a műszaki-tudományos értelmiség kialakulásának megindulása hazánkban* és azon belül szakmánkban is. *A műszaki értelmiség létrejötté egyik fontos feltétele és egyben mozgatóereje volt a társadalmi-gazdasági polgári átalakulásnak.* Ismeretes, hogy Európa egyik legrégebb műszaki felsőfokú oktatási intézményét: a Selmecbányai Bányászati Akadémiát még Mária Terézia emelte akadémiai rangra 1770-ben. Az már kevésbé ismert, hogy ez az alapítás már tulajdonképpen egy *prekapitalista jelenség*, mert a bányászati iskola létesítését a Felvidéken bányakitermelési koncessziókat kapott Fugger-család kezdeményezte már jóval korábban, a bánya- és erdőkitermelések szakszerűbbé tétele és ezen keresztül profitjának növelése érdekében. Az első önálló erdészeti szakoktatási intézményt Hradeken (*Liptóújróton*) alapították hazánkban, *1796-ban.* Ezt a tanintézetet erdészeti népiskolának nevezték ugyan, tantervének és tananyagának

meglepő színvonalassága alapján azonban felső tagozatát nyugodtan tekintetjük középfokú szakoktatási intézménynek.

Az iskola 1815-ben ugyan kénytelen volt működését beszüntetni, feltehetően a megfelelő anyagi támogatás hiányában. Közben azonban 1808-ban, a selmecbányai akadémián belül megkezdte működését az önálló felsőfokú *Erdészeti Tanintézet*, braunschweig—wolfenbütteni dr. *Wilckens Henrik Dávid* előadásai-
val. A tanintézet azután zömmel német származású, de kiváló professzorok közreműködésével, egyre bővülő tananyag oktatása mellett, évtizedeken keresztül bocsátotta ki falai közül a jól képzett, felsőfokú végzettségű erdészeti szakembereket (forstingenieur-öket). *Néhány évtized múlva ez a gárda lett szakmai fejlődésünk legfőbb motorja és az önálló, modern magyar erdőtörvény létrehozásának kezdeményezője, harcosa, illetve megalkotója.*

Magyarországon az említettek mellett folyt még felsőbb és alsóbb szintű erdészeti szakoktatás, a gróf *Festetics György* által 1797-ben, Keszthelyen alapított, nagyhírű Tudományos Gazdasági Iskola, a *Georgicon erdész- és vadásziskolájában*, a herceg *Eszterházy Miklós* által 1806-ban Kismartonban (Eisenstadt) alapított erdészeti iskolában és az 1817-ben Nagyszébenben alapított erdészeti iskolában (amely valószínűleg az abszolutizmus ideje alatt, az 1860-as években szűnt meg).

Az OMGE, mint az erdészet támogatója

A szakoktatásnak a társadalmi-gazdasági fejlődésre gyakorolt hatását példázza az agrárszakemberek képzésének története is. A már említett és nyolc szakosztállyal működött Georgicon mellett 160 évvel ezelőtt, 1818-ban magán tanintézetként megkezdte munkáját a későbbi magyarvári Gazdasági Akadémia is, amely egyúttal a mezőgazdasági kutatásunknak is bölcsője lett. Az agrárszakemberek létszámának gyors szaporodása eredményeként az 1825-ben, gróf *Széchenyi István* kezdeményezésére alakult, pálya- és lófuttató társaságból 1835 júniusában megalakult az Országos Magyar Gazdasági Egyesület (497 taggal), hazánk első műszaki-gazdasági egyesülete.

Az OMGE, fennállásának első fél évszázadában, rendkívül fontos szerepet játszott a nemzetgazdaság fejlesztéséért folytatott küzdelemben és betöltötte hazánkban azt a szakmai érdekképviseleti szerepet, amelyet a fejlettebb kapitalista országokban a mezőgazdasági kamarák láttak el. Az 1848-as polgári forradalom előtti évtizedekben a már említett gr. *Széchenyi István* mellett többek között *Kossuth Lajos* OMGE-beli szereplése is fémjelzi működését. Az egyesület feladatának tekintette a magyar mezőgazdaság minden ágának fellendítését, szakmai érdekeinek védelmét, és ezért számos szakosztállyal, köztük nemzetgazdasági és erdészeti szakosztállyal dolgozott. Az OMGE erdészeti szakosztálya lett később azoknak a hazafias érzelmű erdészeti szakembereknek a fellegvára, akik a korszerű magyar erdőgazdaság kifejlesztésén, s ennek érdekében a korszerű magyar erdőtörvény létrehozásán fáradtak. Mivel ebben az időben magyar erdészeti szaksajtó még egyáltalán nem, magyar nyelvű erdészeti szakirodalom is csak alig-alig létezett, az OMGE biztosított számukra nyilvános fórumot szaklapjában, a „Magyar Gazda” hasábjain a szakmai és gazdaságpolitikai eszmecseréhez. Amint később látni fogjuk, a kiegyezést előkészítő években az OMGE erdészeti szakosztályában dolgozták ki az első teljes erdőtörvény-javaslatot és az OMGE egyengette nagy szeretettel az első önálló magyar erdészeti szakmai-érdekképviseleti szervnek, az Országos Erdészeti Egyesületnek a létrehozását is, amelynek azután döntő szerep jutott az erdőtörvény kivívásában.

Az OMGE korabeli erdészeti irányú működésének érzékeltetése céljából idézek egy részletet abból a felterjesztésből, amelyet Magyarország nádorához és a királyi helytartó tanácsához intézett 1845 októberében, az erdészet ügyének hathatósabb felkarolása ügyében:

„...Az erdők jelen állapotjára tekintve honunkban... nem tagadhatjuk el fájdalomunkat, ... hogy magánbirtokosaink legtúlnyomóbb része erdei gazdaságunk elhanyagolt s pangó állapotján erélyesen javítani, bár a maguk saját érdekében is képesbűlnének. A kiáltó szükség, mely e hanyagság következtében a hon jövődjét fenyegeti, s naponkint magasabbra szökő fa-ár alapos aggodalom elegendő ösztön volt folyton arra, hogy a gazdaközöniséget, a birtokost, a nemzetet éber figyelemre, értelmesb erdőszetkezelésre, a pusztítások mérseklésére, s az elhanyagolt homoktengerek beültetésére egyesületi orgánumaink által serkentsük...”

(*Tagányi Károly*: Magyar erdészeti oklevéltár. Budapest, 1896. — „Pátria” kiadás. III. kötet, 512—513. oldal.)

A feudalizmus erdőtörvényei

A XVIII—XIX. század fordulójának idejéből feltétlenül meg kell említeni történetünk szempontjából három jogszabályt: a magyar országgyűlés által 1791. március 12-én hozott, 57. törvénycikket az erdők pusztulásának megakadályozásáról (De sylvarum devastatione praecavenda), valamint az ugyan-csak a magyar országgyűlés által, 1807. december 15-én alkotott, 20. és 21. törvénycikket a futóhomok-területek befásításáról és az erdők megóvásáról. Jogtörténetünk ezeket a jogszabályokat nevezi az első magyar erdőtörvényeknek, mint olyanokat, amelyek már valóban a magyar közjogban gyökereznek. Ugyanakkor azonban azt is kénytelenek voltak megállapítani jogászaink és erdészeink egyaránt, hogy *gyengének bizonyult, hiányos törvényhozási alkotások voltak*, melyeket inkább csak az erdőtulajdonnak idegen személyi jogtalan támadásai ellen igyekeztek oltalmat biztosítani. Az erdőbirtokosoknak a szabad rendelkezési jogát az okszerű erdőgazdálkodás szempontjából vagy egyáltalán nem korlátozták, vagy — amennyiben ilyen korlátokat fel is állítottak (pl. zár alá helyezés) — a törvény szigorú végrehajtásáról nem gondoskodtak. A későbbiekben hozott néhány kiegészítő rendelkezéssel együtt (mint pl. az 1836. évi 6., 7., 16. tc., az 1840. évi 9. tc. a mezőrendőrségről, az 1844. évi 10. tc.) inkább csak megengedték, hogy ilyen irányú gény jelentkezése esetén valamely érdekelt fél lépéseket tehesen birtokának védelmében a további károk meggátlása, illetve a károsult talajok újrahasznosítása érdekében, birtokostársai ellenében is. *A törvényhatóságok törvényvégrehajtó működése jóformán csak felmerülő panaszok esetről esetre való orvoslására terjedt ki. Nem volt megfelelő személyzetük sem a hatásosabb fellépéshez.*

E hiányosságok ellenére, mégis nagy jelentőséget kell tulajdonítanunk ezeknek az első erdőtörvényeknek, hiszen (a neo-abszolútizmus évtizedét leszámítva) mintegy 70—80 évig, az 1879. évi, XXXI. tc. hatályba lépéséig, ezeken a jogi alapokon folytatták az erdőgazdálkodást az ország nagyobb részében (Erdélyben 1858-tól 1880-ig az osztrák birodalmi erdőtörvény volt érvényben). Már pusztá létükkel is befolyásolták a közgondolkodást és serkentették a progresszív erőket egy korszerűbb jogi szabályozás megteremtésére.

A polgári erdőtörvény első csírája

Nemzeti történelmünk alakulása szempontjából a XIX. század legnagyobb fontosságú eseménye és fordulópontja az 1848—49-es nemzeti szabadságharccal

párosult polgári forradalom volt, amely egyike volt az 1840-es évek közepén létrejött gazdasági válság talaján kirobbant európai polgári forradalmaknak. Nagy lépés volt ez a magyar társadalom politikai-gazdasági berendezésének radikális átalakítására és egyidejűleg egy elavult, funkcióját veszített hatalmi kötelékből való kiszakadásra. (Amint ismeretes, a kísérlet csak félig sikerült, és ez a körülmény tragikusnak bizonyult történelmünk további alakulása szempontjából. A nemzet ereje elégséges lett volna a szándék végrehajtásához, azonban a külföldi intervenció legyőzhetetlen túlerőnek bizonyult.) Az 1848 márciusában az országgyűlés által, szinte futószalagon hozott törvények a jobbágy-ság megszüntetéséről, a hűbéri intézmények felszámolásáról, megroppantották a magyarországi feudalizmus nyolcszáz éves intézményét és megteremtették a feltételét a termelőerők és a termelési viszonyok polgári fejlődésének.

A feladat, mint ismeretes, az volt, hogy az alapvető termelőeszköz, a föld, feudális tulajdonból polgári tulajdonná, vagyis áruvá váljék és azok kezébe juthasson, akik a profit reményében képesek és hajlandók a termelés korszerű fejlesztésére. A másik feladat pedig az volt, hogy a földesurához és annak földjéhez láncolt jobbágy bérmunkássá, vagyis szintén áruvá váljék, aki-nek a számára kényszerű lehetőség munkaerejének áruba bocsátása, és így a gazdaságnak azokra a területeire legyen irányítható, amelyek a progresszió élén járnak.

Történetünk szempontjából kicsi, de rendkívül jelentős adat a polgári forradalom időszakából a magyar országgyűlés által 1848. április 11-én hozott 10. törvénycikk 8. §-a, amely a következőket rögzíti:

„A minisztérium az erdőknek sikeresebb művelése és fenntartása iránt a legközelebbi országgyűlésnek részletes törvényjavaslatot fog előterjeszteni.” (Ez a törvény a volt úrbéres legelők elkülönítéséről és a fairásról, vagyis a közös erdőhasználat területi-birtokjogi elkülönítéséről rendelkezett.)

Ezt a paragrafust tekinthetjük első, valóban modern, polgári erdőtörvényünk jogszabályban is megjelent, a forradalom lázas, mámorító napjaiban keletkezett, első csírájának! Vele kapcsolatban is jelentkezik azonban a történelmi „ha” kérdése: „...mi lett volna belőle, ha megvalósult, ha megvalósulhatott volna!?” Mert sajnos ennek a kis reménysugárnak nem lett folytatása. Amint ismeretes, az 1848 szeptemberében már megkezdődött harc a túlerővel szemben elbukott és annyi más kérdéssel együtt, az erdőtörvény ügye is hosszú évekre a neo-abszolutizmus politikai sülyesztőjébe került.

Az osztrák erdőtörvény kiterjesztése hazánkra

A magyar szabadságharcnak orosz cári segítséggel történt leverése után a Habsburg uralkodóház, herceg Schwarzenberg miniszterelnök koncepciójának jegyében, még egy utolsó kísérletet tett egy nagy és egységes közép-európai Habsburg-birodalom létrehozására. Ezt a célt szolgálták a neo-abszolutizmus másfél évtizedének Magyarországgal szemben alkalmazott kemény intézkedései, közöttük az erdőtörvényünk előtörténete szempontjából igen figyelemre méltó, az 1857-ből származó intézkedés is: az 1852. december 3-án, császári nyílt paranccal kihirdetett birodalmi (vagy másként: általános) erdőtörvénynek Magyarországra, Erdélyre, Horvátországra stb. való kiterjesztése 1858. január 1-i hatállyal, ugyancsak császári nyílt parancs útján. A rendelkezés egyúttal hatályon kívül helyezte az ezekben az országrészekben eddig létezett erdőrendészeti szabályokat.

A „császári nyílt parancs” fogalmával kapcsolatban érdemes emlékeztetne

idézni, hogy a szabadságharc leverése után, az Ausztriai Birodalomhoz történt bekebelezésünkkel állami önállóságunk megszűnt, állam- és kormányformánk nem volt, hanem csak mint a császári birodalom tartományai éltünk. Hazánkban szünetelt a törvényhozás és egyéb törvényes jogszabályok alkotása, a magyar állami szervek működése. *I. Ferenc József* a fegyverek erejével uralkodott az országon, országgyűlést nem hívott össze, jogi aktusai a magyar alkotmányjog szerint nem voltak érvényesek. Egyrészt császári nyílt parancsokkal (pátensekkel) kormányzott az öt tartományra beosztott Magyarországon (amint ezt más császári elődei is megtették), valamint az osztrák birodalmi rendeleteket léptette hatályba és a gyakorlatban alkalmazták azokat. Így került sor a birodalmi erdőtörvény magyarországi bevezetésére is.

A 77 paragrafusból álló és hét szakaszra osztott *birodalmi erdőtörvény* meglepően fejlett, magas színvonalú jogszabály volt, a már említett magyar erdészeti törvényekhez viszonyítva. Ennek főként két magyarázata van. Az egyik az, hogy ebben az időben Ausztria már lényegesen előbbre haladt a polgári társadalmi-gazdasági fejlődés útján mint Magyarország, és dacára a monarchikus államformának, az 1848-as forradalmakban gyökerező polgári eszmék, pontosabban az erősödő polgárság jelentősen érezte hatását az államirányítás mechanizmusában, így a törvényalkotásban is.

Megnyilvánult ez abban is (és ez a másik magyarázat), hogy a *birodalmi erdőtörvényt egy igen tekintélyes erdészeti szakember: Rudolf Feismantel irányításával dolgozták ki*. Feismantel, Wilckens Henrik után, 1835-től 1847-ig volt a selmecbányai Erdészeti Tanintézet tanára. Ez követően különböző bécsi kormányzati hatóságoknál teljesített szolgálatot. Amikor 1848 után felállították Bécsben a földművelésügyi és bányászati minisztériumot, Feismantelt bízták meg az erdészeti osztály vezetésével. Feismantel igen korszerűen gondolkodó erdészeti szakember volt, aki az erdőgazdálkodást kifejezetten állami feladatnak nyilvánította. Osztálya újjászervezte az állami erdők kezelését, elválasztotta a bányászati adminisztrációtól és kidolgozta a szóban forgó általános osztrák erdőtörvényt.

Bizonyára nem alaptalanul írta tehát egy korabeli szerző, *Mészáros Károly* Pesten, 1857-ben (tehát a nyílt parancs évében) kiadott és „Az új erdőtörvény a polgári magánjog és nemzetgazdasági érdekek szempontjából” címet viselő munkájában a következő sorokat:

„Az erdőtörvény valóban, tekintve azt a maga egészében, egyik legbecsebb ültetvénye hazánk földén az ausztriai törvényhozásnak, s bizton reméljük, hogy miután e vadon csemete jó földbe van oltva: nem sok idő múlva gazdag és nemes gyümölcsöket hajtand.”

A császári nyílt parancs visszavonása

Ez a törvény más politikai atmoszférában komoly kihatással lehetett volna a magyar erdők sorsára. Lényegében a polgári forradalom következtelenségeinek, illetve félbemaradt voltának centralista megoldását jelentette volna a szabadságharc után az erdőgazdálkodás területén. A *passzív nemzeti ellenállás időszakában azonban széles körű hatása nem lehetett*, bizonyára már csak azért sem, mert a törvény végrehajtását — érdekes módon — a birodalmi belügyminiszter hatáskörébe utalták. (A Földművelési és a Gazdasági Minisztériumot egyébként ezekben az években meg is szüntették Ausztriában.) A belügyminiszter pedig az a *báró Bach Sándor* volt, akire valóban ráillik a „legjobb rablóból lesz a legjobb pandúr” mondás, mivel 1848-ban, fiatal ügyvédként, még a for-

radalmi barrikádon állt, később azonban egyike lett a császári akarat legbuzgóbb végrehajtóinak és rendőri módszereivel örökre gyűlöletessé tette nevét a magyar nép szemében.

Így azután a végrehajtására bízott erdőtörvény nem is maradt sokáig érvényben Magyarországon. Amint ismeretes, a birodalom külpolitikai, főként katonapolitikai helyzetének kedvezőtlen alakulása kényszerítette az uralkodót, hogy a birodalom belső helyzetét politikai engedmények révén szilárdítsa és közjogi felépítését biztosabb talajra helyezze. Az erre irányuló próbálkozás volt az 1860. október 20-án aláírt, ún. „Októberi Diploma”, valamint az 1861. február 26-án kibocsátott, „Februári Pátens”. Mindkét rendelet a birodalom újraszabályozását volt hivatott szolgálni. Engedményeket adó, de a birodalom népeinek igényeivel reálisan nem számoló kísérletek voltak ezek, amelyekben nem volt nehéz felismerni az alkotmányos intézkedések mögött meghúzódó abszolutisztikus, centralizáló elemeket. A magyar uralkodó osztályok ugyanilyen felemás fogadtatásban részesítették a császárnak ezekben az okmányokban megnyilvánuló szándékát: összességében elutasították a „Diplomát” és a „Pátens”-t, számos részlet azonban megvalósult, illetve tárgyalási alap lett és államjogi vonalon is megindult az a folyamat, amely végül is az 1867-es kiegyezéshez vezetett.

Magának az 1852-es osztrák erdőtörvénynek hazánkban az az ún. „Országbírói Értekezlet” vetett véget, amely a császár felhívására, 1861 elején, gróf Apponyi György országbíró elnökletével ült össze és főképpen neves jogászokból állt. Az értekezlet azt vizsgálta meg, hogy mennyiben lehet az 1848 előtti magyar perjogi, büntetőjogi, magánjogi szabályokat alkalmazni, illetve milyen kiegészítő intézkedések szükségesek ezek alkalmazhatóságához. Az értekezlet munkájának eredménye „Ideiglenes Törvénykezési Szabályok” elnevezéssel került be a magyar állam- és jogtörténetbe. Bár ebben a gyászos időszakban a magyar jogfejlődést szinte kizárólag az „Országbírói Értekezlet” munkája jelentette, az „Ideiglenes Törvénykezési Szabályok” zömmel mégis a nagybirtokosság érdekeit szem előtt tartó kompromisszumok sorát jelentették, mivel a polgárosodást célzó császári pátensekhez képest visszalépést jelentettek az 1848-as vagy 48 előtti magánjogi viszonyokhoz, anélkül azonban, hogy a feudalizmus alapvető intézményeit vissza tudták volna állítani. Ezért, bár csupán érzés alapján állíthatjuk, de talán nem járunk messze az igazságtól, ha ennek a kompromisszumos magatartásnak tulajdonítjuk, hogy az uralkodó az „Országbírói Értekezlet” javaslatára visszavonta az egyébként feltétlenül fejlődést jelentő 1852. évi, általános erdőtörvénynek Magyarországra vonatkozó hatályát.

Érdekességként említem meg, hogy ez az erdőtörvény Erdélyben egészen 1880 júliusáig, vagyis az 1879. évi XXXI. tc. hatályba lépéséig érvényben volt (mivel az Ideiglenes Törvénykezési Szabályok hatálya Magyarországra terjedt ki, Erdélyre nem). Ausztriában pedig egészen 1975-ig (!) az új, mai osztrák erdőtörvény megalkotásáig volt érvényben. És még az 1970-es években is heves vita dúlt Ausztriában akörül, hogy szüksége van-e az országnak új erdőtörvényre?! Anélkül, hogy e vita érdemi részével kapcsolatban bármiféle kritikai megjegyzést tennék, annak pusztá ténye és a császári erdőtörvény 123 éves élettartama egy dologra felhívja a figyelmet: arra, hogy egy erdőtörvényt, mint szakmai alaptörvényt, úgy kell megalkotni, hogy időtálló legyen, ne kelljen 6—8 évenként hozzányúlni, módosítgatni. Az erdőtörvény az érdekzet és a társadalom közötti legfontosabb kapcs és ezt nem árt szem előtt tartani napjainkban sem, amikor egy új, szocialista erdőtörvény (és egy új, önálló vadászati törvény) előkészületi stádiumában vagyunk.